

El kuna, una llengua nacional

DANIEL RUIZ-TRILLO

El kuna és la llengua que es parla a la regió panamenya de Kuna Yala, oficialment coneguda amb el nom de San Blas, que és el nom espanyol; en canvi, Kuna Yala és el nom indígena. La comunitat que hi viu és totalment indígena; s'anomena Kuna Yala i parlen kuna, una llengua índia que s'ha mantingut durant els segles, malgrat la colonització espanyola –i també nord-americana– del país de Panamà.

El kuna pertany a la família lingüística xibxa. Les llengües xibxes comprenen un ampli grup de llengües parlades pels pobles xibxa, el territori tradicional dels quals s'estén des del nord-est d'Hondures, passant per la costa caribeny de Nicaragua, el territori de Costa Rica, Panamà i Colòmbia fins a l'oest de Veneçuela.

La comunitat kuna viu, sobretot, en illes, en centenars d'illes situades al sud-est de Panamà, prop de la frontera amb Colòmbia. La llengua kuna manté una gran salut en el camp oral i popular, ja que és la llengua de comunicació entre la gent, de totes les edats i de totes les procedències, classes i característiques. Fins i tot, els missioners claretians que viuen a l'illa de Mulatupu parlen kuna, diuen la missa en kuna i canten i preguen en kuna amb els infants illencs.

L'illa de Mulatupu fa 0,8 km² i té 2.000 habitants, que viuen en 200 cabanes, dormen en hamaques i es mouen amb canoes. En total, Kuna Yala té 30.000 habitants i a tot el món hi ha 50.000 kunas. A Mulatupu l'esport rei és el voleibol, amb una gran xarxa a la plaça major. Un pont uneix l'illa amb el continent, on hi ha l'escola, l'hospital i els camps de futbol i de bàsquet. Al continent, la gent pot anar a la platja i passejar pel bosc, un bosc ple de plataners, palmeres i cacau. El cent per cent de la gent parla kuna, la llengua pròpia d'aquests indis. Tenen un vestit propi i unes regles pròpies. En tota l'illa no hi ha cap cotxe ni tampoc res innecessari, com ara jocs, ordinadors, mp3, càmeres, mòbils, etc. I són feliços.

A diferència de les comunitats lingüístiques minoritàries d'Europa, com ara la catalana, els kunas parlen la seva llengua amb tota naturalitat, amb tot-hom, sempre i a tot arreu. Per a ells, és un fet tan normal com caminar, respirar o córrer. Tot i que saben parlar castellà, que és la llengua oficial de Panamà, la gent s'adreça en kuna als turistes, als visitants i als nouvinguts. Un dels símbols dels poblats kunas és la mainada, que és molt viva, rica i dinàmica, malgrat la seva pobresa material. La mainada del poblat no et deixa mai, se t'enganxen, se t'arrapen, sempre amb un somriure a la cara. Sempre plens de vida, d'amor i de joia. Sempre parlant en la seva llengua pròpia. Fins i tot, els seus noms no tenen res a veure amb els típics noms llatins, americans o castellans dels nens panamenys. Els seus noms són kunas i molt difícils de pronunciar i de recordar.

De fet, el millor record que et pots emportar d'una illa kuna és la mainada. Ni les canoes, ni els cocos, ni les platges, ni el poblat. Ni tan sols les cabanes, o l'aigua, o el sol, sinó els infants. Els infants que juguen, salten, somriuen i t'abracen. Els infants encantadors que et parlen en kuna perquè és la seva manera de parlar i de comunicar-se, perquè és la manera natural d'acollir, de fer sentir algú proper i benvingut.

Com es pot veure en una visita a la regió, el kuna és una llengua molt viva, molt popular i molt oral. És, bàsicament, un instrument de comunicació entre les persones, que es transmet familiarment de generació en generació i que, gràcies a l'aïllament propi d'una nació pràcticament insular, no tenen gaire immigració ni tampoc grans canvis demogràfics. Per tant, es tracta d'una nació que manté ben vives les seves tradicions i els seus costums i que continua vivint al seu estil, tossudament i sense deixar-se influenciar pels veïns. Per això, el seu govern, la seva religió, la seva democràcia, els seus carrers i les seves cabanes no

tenen absolutament res a veure amb la resta de Panamà i dels altres països del centre d'Amèrica.

Moltes de les illes d'aquesta petita nació indígena són deshabitades. Els kunas hi van, de tant en tant, en canoa, sigui per pescar, per collir cocos o per banyar-se. Una d'aquestes illes és Turgandú, deshabitada i plena de palmeres. Per a mi, el que més s'assembla al paradís és un matí a Turgandú i un dinar amb cocos, plàtans, canya de sucre, pinya i arròs, abans de descansar sobre la sorra de la platja i de fer un volt per l'illa.

La llengua nacional de Kuna Yala és, sens subte, el kuna, i el seu menjar nacional és el plàtan, perquè n'hi ha de moltes varietats. N'hi ha de grocs, de blancs, de verds, de petits, de grossos... tenen moltes formes, gustos i noms diferents. ♦

Dues persones de la comunitat kuna
FOTOS de l'autor de l'article

